

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ЗАКЛАДОМ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ А.С. МАКАРЕНКА І В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

А.В. Губа

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

У статті розглядаються основні технологічні аспекти формування управлінської культури майбутнього менеджера освіти й подано характеристику їх сутності.

In the article the technological aspects of administrative culture formation of a future educational manager are described and their nature is characterized.

Формування і розвиток освітнього менеджменту як складової сучасної педагогічної культури означає передусім орієнтацію на розробку власної національної концепції освіти, яка б включала чітку стратегію і тактику її реалізації. Розробка такої концепції освіти як основи освітнього менеджменту передбачає наявність високого рівня управлінської культури. Складовими такої культури є адекватне розуміння вимог нових освітніх методик, формування системи підготовки майбутніх менеджерів освіти, яка б відповідала міжнародним стандартам. Зробити це без концептуального осмислення вказаної вище системи неможливо. Тому розгляд технологічних аспектів формування управлінської культури майбутніх менеджерів освіти є важливою науковою та практичною проблемою.

Відповідно до вимог до сучасного працівника освіти важливе місце у структурі його професійно-педагогічної підготовки повинна займати управлінська культура. Оволодіння основами освітнього менеджменту сприятиме успішному розв'язанню майбутнім учителем багатьох проблем навчання та виховання, розвитку вмінь саморегуляції, раціональному використанню часу, кваліфікованій переробці та застосуванню інформації, здійсненню інноваційної професійно-педагогічної діяльності.

Питання управлінської культури стали предметом дослідження в наукових працях Б. Андрушківа, Л. Карамушки, С. Королюка, О. Мармази,

Л. Столяренка й інших учених, в яких окреслено загальні підходи до визначення поняття «управлінська культура», розкрито її сутність і визначено основні її складові [1; 5; 7; 8; 10].

Однак комплексне вивчення технологічних аспектів формування управлінської культури майбутнього менеджера освіти не набуло достатнього висвітлення. Тому *метою* статті є спроба висвітлити основні технологічні аспекти формування управлінської культури майбутнього менеджера освіти й дати характеристику їх сутності.

Технологічні аспекти розробленої нами системи формування управлінської культури майбутніх менеджерів освіти передбачають розробку й апробацію взаємозалежних і взаємозумовлених організаційних, науково-методичних і навчальних заходів і процедур, до яких ми відносимо такі:

1. Проективні:

- формування конкретних цілей навчально-виховного процесу з урахуванням вимог, що зумовлюються особливостями професійної діяльності вчителя як менеджера освіти;
- планування навчального курсу й інших заходів з урахуванням поставлених цілей;
- передбачення можливих ускладнень і відхилень у студентів у процесі професійної підготовки та шляхів їх подолання.

2. Конструктивні:

- відбір матеріалу для навчальних занять і виховних заходів з урахуванням поставлених цілей та індивідуальних особливостей і можливостей студентів;
- розробка системи завдань відповідно до поставлених цілей;
- вибір раціональної структури занять;
- планування змісту занять з урахуванням міжпредметних зв'язків;
- розробка завдань для самостійної роботи;
- вибір системи оцінки і контролю досягнень студентів.

3. Організаційно-дидактичні:

- організація активних форм навчання: дискусій, ділових і рольових ігор, управлінських ігор, вирішення проблемних ситуацій, тренінгів тощо;

- використання найбільш адекватних методів навчання;
- організація самостійного вивчення навчальних дисциплін і спецкурсів;
- використання сучасних технічних засобів навчання.

4. Соціально-психологічні:

- стимулювання навчально-пізнавальної та позааудиторної діяльності у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти;
- забезпечення свідомої дисципліни;
- саморегуляція своїх психічних станів.

5. Науково-методичні:

- використання методик науково-педагогічного дослідження, способів спілкування й оформлення результатів;
- формування методологічної культури;
- аналіз діяльності викладачів і вчителів (під час педагогічної практики) на основі досягнень психолого-педагогічної теорії, освітнього менеджменту та педагогічної інноватики.

6. Інформаційно-комп'ютерні:

- розробка навчальних комп'ютерних програм;
- обробка результатів психолого-педагогічних вимірів за допомогою комп'ютера;
- створення банку інноваційних технологій у сфері освітнього менеджменту.

Ми визнаємо, що існує величезна різниця між знанням того, як вирішувати проблему, і вмінням та прагненням її вирішувати. Менеджер освітнього процесу повинен навчитися вирішувати проблеми. У зв'язку з цим навчання повинно стати активним, під час суб'єкт навчання стає творцем знань, рішень, інформації. Контроль викладача слід замінити самоконтролем, здійсненням студентами самоменеджменту [111].

В умовах переходу вищої педагогічної освіти до навчальних технологій, які передбачаються приєднанням України до Болонської конвенції, значно збільшується обсяг самостійної роботи студентів, тому важливими стратегічними якостями стають уміння сприймати, розшифровувати і передавати інформацію, яка має тенденцію до

лавиноподібного зростання. З огляду на це, у процесі формування управлінської культури майбутніх менеджерів освіти слід звернути особливу увагу на засвоєння нових методик взаємодії з інформацією, зокрема її відбір, структурування, адекватне сприйняття і передача.

На думку Л. Столяренко [10], психологічну форму успішного навчання можна охарактеризувати як $M + 4П$, де M – мотивація, тобто збуджувальні сили, що стимулюють рух (студента) до мети навчання (зовнішні та внутрішні); 1П – прийом і пошук інформації; 2П – усвідомлення інформації; 3П – запам'ятовування інформації; 4П – застосування на практиці. Виходячи з цього, велике значення для майбутнього менеджера освіти набуває вміння ефективно працювати з новою інформацією: мотивувати отримання її учнями, активізувати її подачу, регулювати процес передачі інформації, контролювати якість цієї передачі.

Для забезпечення технологічних аспектів формування управлінської культури менеджера освіти у процесі професійної підготовки ми широко використовували метод моделювання, який дозволив подати всі етапи багаторівневої педагогічної освіти крізь призму формування у студентів управлінської культури. Модель формування управлінської культури повинна врахувати фактори розвитку всіх його структурних компонентів, роль «педагогічного середовища» і зовнішніх впливів.

У науковій літературі під моделлю розуміють:

- будь-який образ (уявний чи умовний: зображення, опис, схема, графік, план, карта тощо) будь-якого об'єкта, процесу чи явища («оригіналу» даної моделі), що використовується як його «замінювач» [13, 328];

- уявно подану чи матеріально реалізовану систему, яка, відображаючи чи відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення надає нам нову інформацію про об'єкт [13, 263].

Уважаємо, що буде правомірним визначити *модель* як спеціально спроектований об'єкт, адекватний меті дослідження, що має необхідний ступінь подібності до вихідного.

Є різні класифікації моделей. Найчастіше основою для класифікації моделей є вид мови, якою вони формулюються. Природна мова дозволяє

побудувати змістовні моделі (описову, пояснювальну, пророкувальну, логіко-семантичну, структурно-функціональну, причинно-наслідкову). Формальні моделі втілюються за допомогою однієї чи кількох формальних мов.

Скориставшись методом моделювання, нами були розроблені технологічні картки формування управлінської культури майбутніх менеджерів освіти (табл. 1 і 2), які були використані у процесі реалізації системи підготовки майбутніх менеджерів освіти.

У теорії та методиці професійної освіти накопичений значний арсенал активних та інтерактивних методів, технологій, методик підготовки майбутнього менеджера освіти. Проаналізуємо ті з них, що, на наш погляд, є найбільш доцільними для використання у системі формування їх управлінської культури.

До найбільш ефективних методів підготовки майбутніх менеджерів освіти до управлінської діяльності відносимо: метод створення проблемних ситуацій, тренінги, бесіди, дискусії, диспути, конференції, рефлексивно-інноваційні методи тощо.

У сучасній практиці педагогічних вищих навчальних закладів широко використовуються різноманітні *дидактичні ігри* (ділові, рольові (імітаційні), організаційно-діяльнісні), що, як ми вважаємо, є цілком виправданим, оскільки вони дозволяють найбільшою мірою відтворити ситуації творчого професійного пошуку.

У світовій педагогіці виділяють поняття, що тісно пов'язані з використанням гри в навчальних цілях: «моделювання», «імітація», «змагання». Однією з функцій ігрового моделювання є пошук самостійного вирішення певного професійного завдання. В умовах ігрового моделювання відбувається перехід навчально-виховної діяльності в навчально-виховну діяльність творчого характеру, оскільки створені умови сприяють використанню потенційних можливостей майбутніх менеджерів освіти, їх творчих здібностей. Ігрове моделювання дозволяє позбавитися педагогічних стереотипів, шаблонів, що особливо важливо в розвитку здатності майбутнього менеджера освіти до впровадження нововведень.

Таблиця 1

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА
формування управлінської культури майбутнього
менеджера освіти (1 – 3 курс)

Таблиця 2

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА
формування управлінської культури майбутніх менеджерів освіти
(4 – 5 курси)

ЗАВДАННЯ	<p>Удосконалення технології суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі. Збагачення морально-духовної культури. Формування потреби в опануванні та засвоєнні технологій освітнього менеджменту. Розвиток педагогічної емпатії, рефлексії, лідерських якостей. Професійне самовдосконалення на основі самоменеджменту.</p>
ЗМІСТ	<p>Засвоєння технологій педагогічного менеджменту. Планування етапів управлінської діяльності, аналіз і прогнозування розвитку навчально-виховного процесу. Оволодіння технологією ухвалення управлінських рішень. Використання отриманих знань і вмінь управлінської діяльності в реальному навчально-виховному процесі під час педагогічної практики, здійснення корекції, відстеження результатів експериментальної роботи.</p>
ТЕХНОЛОГІЇ	<p>Організаційно-діяльнісні ігри. Рефлексивно-інноваційний практикум. Методики активного навчання. Проблемно-пошукові методи навчання. Особистісно орієнтовані технології навчання та виховання. Тренінги самопізнання та спілкування.</p>
РІВЕНЬ	<p>ЕВРИСТИЧНИЙ: стійкий інтерес до професійної діяльності, творче опанування основ освітнього менеджменту, сформованість лідерських якостей.</p>

У методиці організації та проведення гри як методу формування управлінської культури майбутнього менеджера освіти, виходячи з її

структури, можна виділити чотири етапи:

1. Орієнтаційно-концептуальний – визначення загального призначення гри, її мети, завдань, основної ідеї (концепції), ступеня співвідношення між реальним прототипом ситуації та її ігровим відображенням; продумування можливих напрямків використання і модифікації гри, визначення контингенту учасників.

2. Організаційно-підготовчий – підготовка сценарію, ігрових завдань, правил, ролей, процедур. Саме детальна розробка ігрового задуму або сценарію є найбільш суттєвою для проведення гри, адже сценарій – це організаційна й сюжетна схема гри, загальний план, згідно з яким проводиться гра. Сюди належать такі розділи: опис ігрової обстановки, атрибути гри, розробка репертуару ігрових дій, характеристика організації гри, створення методичних вказівок для учасників гри, визначення критеріїв оцінки її успішності й ефективності.

3. Діяльнісно-управлінський (безпосереднє проведення гри) – на цьому етапі здійснюється управління діяльністю учасників гри, організуються та фіксуються ігрові дії, відбувається їх коригування тощо.

4. Підсумковий – обговорення результатів гри, у процесі якого подається описовий огляд-характеристика «подій» гри та їх сприйняття учасниками.

Таким чином, підготовка вчителя, здатного виконувати функції менеджера освіти, працювати в нових умовах, вимагає зміни характеру організації всього навчально-виховного процесу, широкого використання науково-методичних і навчальних заходів, ефективних методів підготовки майбутніх менеджерів освіти до управлінської діяльності (метод створення проблемних ситуацій, тренінги, бесіди, дискусії, дидактичні ігри, рефлексивно-інноваційні методи тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушків Б.М., Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. – Львів: Світ, 1995. – 296 с.
2. Гаєвський Б.А. Основи науки управління: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1997. – 112 с.
3. Дмитренко Г.А. Стратегический менеджмент в системе образования. – К.: МАУП, 1999. – 176 с.
4. Єльнікова Г.В. Управлінська компетентність. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
5. Королюк С.В. Управлінська культура керівника ЗНЗ: Лекції з курсу «Освітній менеджмент та самоменеджмент керівника». – Полтава: ПОІППО, 2003. – 108 с.

6. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – 272 с.
7. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління. – Х.: Основа, 2005. – 176 с.
8. Освітній менеджмент: Навчальний посібник / За ред Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
9. Побірченко Н. Інноваційні підходи до підготовки майбутніх учителів у контексті реформування системи вищої педагогічної освіти // Рідна школа. – 2003. – № 3. – С. 3 – 5.
10. Столяренко Л.Д. Основы психологии. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 733 с.
11. Технологии решения частных педагогических задач: (Монография) / Под ред. В.А. Пятина. – Астрахань: Изд-во Астраханского гос. пед. ун-та, 1999. – 459 с.
12. Туленков М.В. Вступ до теорії та практики менеджменту: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1994. – 136 с.
13. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 576 с.
14. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: Підручник. – К.: Академвидав, 2003. – 608 с.

УДК 371.11(477)

В.В. Гуменюк

Хмельницький ОШПО

УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЮ РОБОТОЮ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ НА АДАПТИВНИХ ЗАСАДАХ

У статті розглядаються питання застосування принципів засад теорії і технології адаптивного управління щодо організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами в загальноосвітньому навчальному закладі. Пропонується адаптивна модель управління науково-методичною роботою педагогів.

The main focus is on the theoretical principles and techniques of the adaptive management of the scientific methodological work with teachers of secondary schools. The adaptive model of the management of scientific methodological work of teachers is proposed.

Постановка проблеми. Визнання педагога ключовою фігурою оновлення освіти примушує серйозно замислитись над тими аспектами її управління, які сприяють піднесенню особистості педагога, його професіоналізму. В умовах інтеграційних і трансформаційних процесів виняткового значення набуває діяльність керівників закладів/установ освіти щодо управління науково-методичною роботою педагогічних кадрів. Головна мета такої цілеспрямованої роботи – надання реальної дієвої допомоги педагогам у розвитку професійної майстерності, активізація їхнього творчого потенціалу, підготовка конкурентноспроможного професіонала, здатного забезпечити якість освіти. Науково-методична робота потребує модернізації її завдань, змісту,